

До разової спеціалізованої ради ДФ 58.053.023
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента кафедри
англійської філології та методики навчання англійської мови
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Клименка Анатолія Олеговича

на дисертаційне дослідження Білан Наталії Миколаївни
на тему: «Формування іншомовної компетентності майбутніх інженерів-
енергетиків засобами проектних технологій у технічних університетах»,
представлене на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
за спеціальністю 015 Професійна освіта

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Тема належить до перспективних напрямів сучасної освіти, що визначає актуальність і своєчасність дисертаційної праці Н. М. Білан. Окрім того, актуальність рецензованої праці зумовлена її інтегральним, міждисциплінарним характером, тобто спрямованістю в інші наукові галузі, зокрема у лінгвістику, філологію, комп'ютерні технології. Тема дисертації тісно пов'язана з пріоритетними напрямками дослідження кафедри машинознавства і транспорту Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Професійна підготовка фахівців педагогічних спеціальностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій» (номер державної реєстрації 0117U002178). Тему дисертації затверджено Вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 12 від 22.05.2018 р.) та

узгоджено у Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 4 від 25.09.2018 р.).

Наукова новизна результатів проведених досліджень.

Дисертаційне дослідження Білан Н. М. характеризується новизною та оригінальністю завдяки комплексу проблем, розглянутих у процесі аналізу.

Найбільш істотні наукові результати дисертантки можна окреслити такими положеннями:

– *вперше розроблено* структурно-функціональну модель формування іншомовної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків, складниками якої є мотиваційно-цільовий (мета, соціальне замовлення, завдання підготовки майбутніх інженерів-енергетиків), дидактично-методологічний (наукові підходи, принципи навчання), змістово-процесуальний (педагогічні умови, етапи формування, методи, технології, форми, засоби) та оцінювально-результативний (компоненти, рівні, результат) блоки;

– *теоретично обґрунтовано та експериментально підтверджено* ефективність педагогічних умов, які забезпечують формування іншомовної компетентності здобувачів вищої освіти у процесі професійної підготовки (формування позитивної мотивації майбутніх інженерів-енергетиків до вивчення іноземних мов у процесі професійної підготовки; впровадження проєктних технологій навчання в іншомовну підготовку здобувачів вищої освіти; розвиток іншомовних умінь самостійної роботи магістрантів у рецептивних і продуктивних видах мовленнєвої діяльності; міждисциплінарна інтеграція змісту загальнопрофесійної та іншомовної підготовки майбутніх інженерів-енергетиків);

– *сформульовано* наукову дефініцію поняття «іншомовна компетентність майбутніх інженерів-енергетиків» та конкретизовано її структурні компоненти (мотиваційний, комунікативний, професійний, проєктувально-результативний);

– *уточнено* критерії (особистісно-мотиваційний, когнітивно-лінгвістичний, лексико-граматичний, мовленнєвий, діяльнісно-ситуативний,

особистісно-самооцінювальний), *визначено* показники (інтерес до вивчення іноземних мов, готовність до розкриття і реалізації здібностей та професійних можливостей в іншомовному середовищі, вміння інтегрувати фахові знання з лінгвістичними, уміння правильно застосовувати граматичні правила та активний словниковий запас в усній і письмовій комунікації, здатність використовувати знання іноземної мови у майбутній діяльності, з метою розширення професійного діапазону, самореалізації, ведення професійної комунікації, проведення наукових досліджень та введення інновацій в галузі енергетики, готовність до самостійного удосконалення іншомовно-професійних знань, умінь і навичок), *охарактеризовано* рівні (низький, середній, високий) сформованості іншомовної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків;

– *удосконалено* іншомовну підготовку здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 14 «Електрична інженерія» в контексті спроектованого інформаційно-комунікативного освітнього середовища, яке функціонує відповідно до освітньо-програмного, організаційно-діяльнісного, інформаційно-ресурсного, особистісно-процесуального, результативно-діагностувального рівнів;

– подальшого розвитку набули теоретичні і методичні аспекти іншомовної підготовки майбутніх інженерів-енергетиків на засадах проектних технологій навчання.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 350 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 196 сторінках. Роботу ілюстровано 25 таблицями та 18 рисунками.

Слід відзначити виважену, послідовну, загальну логіку дослідження, відображену в структурі роботи, відповідно до якої розкриваються основні положення.

У вступі, як годиться, обґрунтовано актуальність теми роботи, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження; окреслено методи, наукову новизну дослідження; зазначено практичне значення отриманих результатів, апробацію матеріалів дисертації.

У першому розділі дисертаційного дослідження «Теоретичні основи формування іншомовної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків», обґрунтовано соціальну зумовленість процесу формування іншомовної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків, представлено дефінітивно-структурну характеристику іншомовної компетентності, проаналізовано сучасний стан іншомовної підготовки майбутніх інженерів-енергетиків в теорії і практиці.

У другому розділі виокремлено педагогічні умови формування іншомовної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків, визначено компоненти, критерії, показники та рівні сформованості іншомовної компетентності магістрантів, розроблено структурно-функціональна модель формування іншомовної компетентності здобувачів галузі знань 14 «Електрична інженерія» у технічних університетах.

У третьому розділі «Дослідно-експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування іншомовної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків» представлено організацію та методику проведення педагогічного експерименту, результати дослідження та їхню інтерпретацію.

Висновки в роботі чіткі і маніфестують основні результати виконаного дослідження. Вони ґрунтуються на узагальнених твердженнях, викладених після кожного розділу. Переконливо виглядає і список використаної літератури й джерел, що включає 242 позиції. До позитивів дисертації слід також віднести і додатки представлені на 96 сторінках. Відзначимо, насамперед, додаток В, що презентує показники рівнів сформованості іншомовної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків за критеріями

структурних компонентів. З методичної точки зору становлять інтерес додатки Ж, И, Р, Т з професійно орієнтованими комунікативними ситуаціями, мовними кліше, зразками вправ на формування іншомовної комунікативної компетентності, фрагментом авторського навчально-методичного посібника та ін.

Загалом структурування, виклад матеріалу й оформлення роботи Н. М. Білан здійснено відповідно до вимог на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертаційне дослідження викликає неабиякий інтерес і повагу ретельністю виконаного аналізу. Зокрема, високо оцінюємо роботу в аспекті роботи над авторською дефініцією поняття «іншомовна компетентність майбутніх інженерів-енергетиків», виокремленням компонентів іншомовної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків та діагностуванням рівнів їхньої сформованості, розробкою структурно-функціональної моделі формування іншомовної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків засобами проектних технологій.

Відзначимо також стилістичну культуру дисертації, її продуману структуру, точність і стислість висновків до розділів, концептуальний характер висновків до всієї дисертації.

Повнота викладу основних положень дисертації.

Основні положення та найбільш важливі результати дисертаційного дослідження, поданого до захисту, опубліковано в необхідному обсязі в 23 наукових виданнях України та за кордоном, пройшли апробацію на міжнародних та всеукраїнських наукових, науково-практичних і науково-теоретичних конференціях, засіданнях кафедри машинознавства і транспорту Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, кафедри гуманітарної освіти і туризму ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут», структурних підрозділів технічних університетів, які були базою для проведення педагогічного експерименту дисертантки. Загалом вимоги щодо кількості та якості публікацій виконано.

Дотримання норм академічної доброчесності.

При рецензуванні дисертації порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації) та некоректно оформлених текстових запозичень чи будь-яких ознак неправомірного використання матеріалів інших авторів без зазначення їхнього авторства не виявлено. По всьому тексту роботи простежується єдиний стиль викладу. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, усі ідеї та наукові положення, викладені у ній, отримані авторкою особисто.

Практична цінність роботи та рекомендації щодо подальшого її використання.

Практичне значення одержаних результатів передбачає можливість їхнього використання для вдосконалення навчального процесу з фахової, у тому числі іншомовної, підготовки майбутніх інженерів-енергетиків, а також здобувачів вищої технічної освіти інших спеціальностей. Зокрема, їх можна застосовувати при розробці змістових модулів, силабусів, навчальних програм, дисциплін, у проведенні науково-методичних семінарів, а також на курсах підвищення кваліфікації науково-педагогічних та педагогічних працівників в закладах вищої та післядипломної освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Достовірність наукових результатів, висновків та рекомендацій у роботі досягається вдалим і коректним використанням різних методів, що дозволило Н. М. Білан скласти власний алгоритм аналізу.

Дисертантка уміло послуговується й загальнонауковими методами, насамперед аналізу, синтезу, класифікації, зіставлення, узагальнення та ін.

Релевантним і вдалим є використання Н. М. Білан статистичних методів дослідження, що забезпечило проведення відповідних етапів експерименту на належному рівні, у тому числі перевірку ефективності педагогічних умов, структурно-функціональної моделі та інформаційно-комунікативного освітнього середовища формування іншомовної компетентності майбутніх

інженерів-енергетиків засобами проєктних технологій, а також кількісний та якісний аналіз результатів дослідження, встановлення достовірності експериментальних даних.

Слід відзначити наукову обґрунтованість висновків до кожного розділу, як і загальних, значну кількість таблиць та рисунків.

Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації. Відзначаючи ґрунтовність, наукову добросовісність та цінність рецензованого дисертаційного дослідження, вважаємо за необхідне вказати на деякі дискусійні положення та висловити окремі зауваження і побажання:

1. Вважаємо, що більш детального опису потребує рис. 1.4 «Структура іншомовної підготовки майбутніх інженерів-енергетиків у технічних університетах» (с. 87), на якому здобувачка відобразила форми організації вивчення іноземної мови здобувачами галузі знань 14 «Електрична інженерія», прогнозовані рівні володіння іншомовними знаннями.

2. На с. 178 дисертантка зазначає, що «в якості стимулювального засобу формування позитивних мотивів до вивчення іноземної мови в освітній процес іншомовної підготовки впроваджено інтерактивний курс «Nicos Weg» (<https://learngerman.dw.com/ru/overview>)». Навчальний матеріал подається у вигляді фільму та структурований за рівнями володіння німецькою мовою, що дозволяє майбутнім інженерам-енергетикам поетапно адаптуватися в іншомовному середовищі, сприймати й розуміти автентичну інформацію не відчуваючи труднощів». На наш погляд, уточнення потребує опис процедури відбору автентичного відеоматеріалу.

3. Дисертацію підсилив би глибший аналіз таблиці 3.3 «Характер проєктної роботи майбутніх інженерів-енергетиків іноземною мовою на професійно орієнтовану тематику», що представляє ключові елементи виконання проєктного завдання «Службове відрядження на закордонне енергетичне підприємство з виробництва енергозберігаючого обладнання», за результатами якого аспірантка визначала рівень сформованості професійного

компонента іншомовної компетентності здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

4 У додатку Ф дисертантка подає окремі фрагменти навчальних проєктів, авторами яких є вибіркові учасники педагогічного експерименту. Вважаємо, що практична частина роботи значно б виграла, якби Білан Н. М. упорядкувала збірник проєктних робіт здобувачів ОС «Магістр» галузі знань 14 «Електрична інженерія» відповідно до тематичних рубрик каталогу проєктних завдань – «Хто знає дві мови, той двічі людина», «Країнознавство», «Метамова спеціальності».

5. З урахуванням активної участі дисертантки у міжнародних наукових конференціях та наявної фахової філологічної освіти, варто було б, на наш погляд, ширше висвітлити зарубіжний досвід формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх енергетиків, що особливо актуально у контексті прагнень інтеграції української освіти до європейського освітнього простору.

Висловлені зауваження і побажання аж ніяк не применшують загальної високої оцінки наукового доробку дисертантки, мають рекомендаційний характер і спонукають лише до наукової дискусії.

Загальний висновок. Ґрунтовний аналіз дисертаційного дослідження Білан Н. М. «Формування іншомовної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків засобами проєктних технологій у технічних університетах» та опублікованих за його результатами наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація є оригінальною, цілісною, самостійно завершеною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що сукупно розв'язують конкретне наукове завдання, яке має теоретичне і практичне значення для педагогічної науки. Чітка логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків – це ті характеристики, які надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти, й завершеності.

Дисертація Білан Н. М. «Формування іншомовної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків засобами проектних технологій у технічних університетах» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (галузь знань 01 Освіта / Педагогіка) відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства науки і освіти України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка, Білан Наталія Миколаївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта.

Рецензент

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри англійської філології
та методики навчання англійської мови
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Анатолій КЛИМЕНКО

« 09 » листопада 2022 р.

Підпис
засвідчую
Начальник відділу кадрів

